

Radoslav Tomić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Oltarne slike Antonija Grapinellija u Dalmaciji

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

predan 18. 11. 2002.

Sažetak

Na dalmatinskim otocima Braču, Drveniku, Hvaru i Rabu nalazi se trinaest oltarnih slika koje je izradio slikar Antonio Grapinelli. Potpisao se na dvije slike u Drveniku (župna crkva sv. Jurja) i na pali portante u hvarskoj katedrali, za koju je isplaćen 1742. godine. Sve ostale pale pripisuju mu se na temelju izrazitih sličnosti. Čini se da su najranije nastale slike na Drveniku, jer su mramorni oltari na kojima se nalaze datirani 1736. i 1738. godinom. Oltarne pale u Supetru na otoku Braču mogu se datirati u isto vrijeme, jer je tamošnja župna crkva sv. Petra nanovo sagrađena 1733. godine, nakon čega je moglo započeti uređivanje njezine unutrašnjosti. Iz toga su vremena i pale u Bobovišćima i Nerežišćima, dok je pala portante u Hvaru, koju naručuje biskup Cesare Bonaiuti, isplaćena 1742. godine. Oltarnu palu

Uznesenje Blažene Djevice Marije na glavnom oltaru u rapskoj katedrali naručio je tamošnji biskup Antun Calebota (1746.–1756.), dok je posljednja naručena oltarna pala u crkvi sv. Andrije samostana benediktinki. Tada je mogla biti naručena i pala Stigmatizacija sv. Frane u rapskoj franjevačkoj crkvi sv. Eufemije.

Slikar Antonio Grapinelli bio je upisan u Bratovštinu slikara (*Fraglia dei pittori*) u Veneciji 1761. godine. Njegova djela u Italiji nisu, do danas, identificirana. Prema brojnim djelima religiozne tematike u dalmatinskim crkvama prepoznaje se kao rokoko slikar s očiglednim utjecajem umjetnosti Gian-Antonija i Francesca Guardija, iako se mogu naslutiti i dodiri sa slikarstvom Sebastiana Riccija, Gaspara Dizianija i Pietra Liberija.

Ključne riječi: slikarstvo, 18. stoljeće, Dalmacija, Venecija, Antonio Grapinelli

U crkvama na otocima Braču, Hvaru, Drveniku i Rabu nalazi se trinaest oltarnih pala koje je sredinom 18. stoljeća izradio mletački slikar Antonio Grapinelli. Budući da je riječ o većoj skupini slika, zaslužuju opširniji osvrt i tumačenje.

Navedimo umjetnikova djela. U župnoj crkvi sv. Jurja na otoku Drveniku slikar se potpisao na dvjema palama. Na slici *Prikazanje u hramu* potpisao se u donjem desnom kutu pale: *Ant.us Grapinelli*.¹ Na slici je prikazan događaj opisan u *Lukinu evanđelju* (Lk 2, 22–40) s Bogorodicom, Djetetom Isusom i Šimunom u prednjem planu, te skupinom likova koji se naslućuju u pozadini hrama raščlanjena lukovima i kaneliranim stupom. Prema natpisu na mramornom oltaru (*VIRGO IMACULATE COPI 1738*) može se pretpostaviti da je palu Grapinelli izradio upravo u to vrijeme.

Grapinelli se inicijalima (*GP*) potpisao i na pali *Bogorodica od Presvetoga Ružarija sa sv. Dominikom i sv. Katarinom Sijenskom* na oltaru koji je podignut, kako je zapisano, 1736. godine. Kompozicija slike posve je stereotipna: u gornjem dijelu pale okrunjena Bogorodica s Djetetom predaje krunicu pokleklim svecima. Uz sv. Dominika naslikani su i njegovi atributi: otvorena knjiga i pas s gorućom bakljom u ustima, dok sv. Katarini na glavu Krist stavlja cvjetnu krunu.²

U hvarskoj katedrali, na oltaru *Gospe od sedam žalosti*, koji je, prema narudžbi biskupa Cesara Bonaiutija (biskup: 1736.–1759.), u mramoru podigao klesar Pietro Coste 1740. godine,

nalazi se *pala portante* s prikazom anđela koji pridržavaju stariju, renesansnu sliku *Oplakivanje Krista* Huana Boschetusa. Slikar se potpisao na rubu haljine anđela u desnom donjem uglu: *ANT.US GRAPINELLI*, te je za nju bio isplaćen 1742. godine.³

Na temelju tada poznatih i potpisanih oltarnih slika u Hvaru i Drveniku pripisana je Grapinelliju pala u supetarskoj župnoj crkvi *Gospa od Karmela sa sv. Franom Paulskim i dušama čistilišta*. Pretpostavlja se da je slika nastala nakon 1733. godine, jer je tada supetarska crkva bila «iz pepela» nanovo podignuta.⁴

Grapinellijevoj slici u Supetru treba dodati još četiri oltarne pale u tom mjestu. Tri se nalaze u župnoj crkvi, a jedna u crkvenom muzeju. To je velika pala *Navještenje* na glavnom oltaru, potom *Bogorodica sa sv. Anom, sv. Franom Asiškim i sv. Vinkom Ferrerskim* na prvom oltaru u južnoj lađi, oltarna pala *Sv. Ante s Djetetom i sv. Mihovилоm* na prvom oltaru u sjevernoj lađi župne crkve, te oltarna pala *Pietà* u crkvenom muzeju.

Na istom otoku, u župnoj crkvi sv. Jurja u Bobovišćima, Grapinelli je izradio oltarnu sliku *Bogorodica s Djetetom, Ivanom Krstiteljem i dušama čistilišta*, dok je u Nerežišćima u župnoj crkvi na trećem oltaru od ulaza u sjevernom brodu župne crkve izložena pala *Sv. Ante Padovanski s Djetetom i anđelima*.

Antonio Grapinelli, *Prikazanje u hramu*, Veli Drvenik, župna crkva
 Antonio Grapinelli, *Presentation in the Temple*, Veli Drvenik, parish church

Antonio Grapinelli, *Bogorodica od Presvetog Ružarija sa sv. Dominikom i sv. Katarinom Šijenskom*, Veli Drvenik, župna crkva
 Antonio Grapinelli, *Madonna of Most Holy Rosario with St Dominic and St Catherine of Siena*, Veli Drvenik, parish church

Tom srednjodalmatinskom katalogu treba priključiti tri slike na otoku Rabu. Na glavnom oltaru u katedrali nalazi se pala s prikazom *Uznesenja Blažene Djevice Marije*. Uz Bogorodičin lik naslikana je skupina anđeoskih likova, a u donjem desnom uglu grb rapskoga biskupa Ivana Calebote, što određuje vrijeme nastanka pale između 1746. i 1756. godine, kada je taj Trogiraniin upravljao rapskom biskupijom.⁵ Prema starijim rukopisnim bilješkama palu na glavnom oltaru u crkvi sv. Andrije samostana benediktinki, na kojoj je prikaz *Gospe od Ružarija sa sv. Dominikom, sv. Katarinom Šijenskom, sv. Vinkom Ferrerskim i sv. Alojzijem Gonzagom* kupila je u Veneciji 1765. godine opatica i rapska plemenitašica Francesca Antonija de Dominis.⁶ U lijevom donjem uglu naslikan je i grb obitelji Dominis.

Grapinelliju treba pripisati i oltarnu palu *Stigmatizacija sv. Franje* u franjevačkom samostanu sv. Eufemije na istom otoku.⁷

O slikaru Antoniju Grapinelliju posjedujemo, za sada, tek jedan relevantan podatak. Bio je upisan u Bratovštinu slikara u Veneciji (*Fraglia dei pittori in Venezia*) 1761. godine.⁸ Da je po umjetničkom obrazovanju bio Venecijanac, potvrđuju njegova djela, na kojima se presijecaju utjecaji brojnih

mletačkih slikara toga vremena. Nije poznato postoji li povezanost između slikara Antonija i Flaminija Grapinellija (Pieve di Alpago, kraj 17. stoljeća – 1750.), koji je prema starijim piscima izradio ciklus s prikazom apostola za katedralu u Bellunu. Kada su dvije slike bile predstavljene na izložbi *Pitture del Settecento nel Bellunese*,⁹ o njima je Francesco Arcangelli pisao kao o djelima Francesca Guardi-ja.¹⁰ Doista, meki potezi, valovite linije likova i svjetlucav, fluorescentni kolorit ne može se razumjeti bez umjetnosti Gian-Antonija i Francesca Guardi-ja. Na njima se, uz to, pre-

Antonio Grapinelli, *Navještenje*, Supetar na Braču, župna crkva
 Antonio Grapinelli, *Annunciation*, Supetar on the island of Brač, parish church

Antonio Grapinelli, *Bogorodica sa sv. Anom, sv. Franom Asiškim i sv. Vinkom Ferrerskim*, Supetar na Braču, župna crkva
 Antonio Grapinelli, *Madonna with St Anne, St Francis of Assisi and St Vincent of Ferrera*, Supetar on the island of Brač, parish church

Antonio Grapinelli, *Pala portante*, Hvar, katedrala
Antonio Grapinelli, Pala portante, Hvar, cathedral

Antonio Grapinelli, *Gospa od Karmela sa sv. Franom Paulskim i dušama čisti-
lišta*, Supetar na Braču, župna crkva
*Antonio Grapinelli, Madonna of Carmelite with St Francis of Paul and Purgatory
souls, Supetar on the island of Brač, parish church*

Antonio Grapinelli, *Sv. Ante Padovanski s Djetetom i sv. Mihovilom*, Supetar na Braču, župna crkva
 Antonio Grapinelli, *St Anthony of Padua with the Child and St Michael*, Supetar on the island of Brač, parish church

Antonio Grapinelli, *Pietà*, Supetar na Braču, župni muzej
 Antonio Grapinelli, *Pietà*, Supetar on the island of Brač, the Parish Museum

poznaju i utjecaji Bernarda Strozija, Francesca Maffeija i Antonija Carnea, koji se prožimaju s podjednako vidljivim odrazima slikarstva Sebastiana Riccija.¹¹ U takvu je ambijentu nastalo i slikarstvo Antonija Grapinellija. Tome treba pridodati utjecaj Pietra Liberija. Pala *Navještenje* na glavnom oltaru u supetarskoj župnoj crkvi mora se usporediti s istoimenom slikom koju je između 1664. i 1674. godine Liberi naslikao za crkvu S. Maria della Salute u Veneciji. Liberijeva invencija uživala je stanovitu popularnost, o čemu svjedoče stare kopije u sakristiji u istoj mletačkoj crkvi i u Lionu (Musée des Arts Décoratifs).¹² Uz to, poznate su još dvije Liberijeve varijante (Salzburg, Barockmuseum; privat-

no vlasništvo, nekada Madonna del Pinato, Venecija).¹³ I Grapinellijeva slika s prikazom sv. Ante Padovanskoga u supetarskoj župnoj crkvi ugleda se, također, na sliku Pietra Liberija koja se čuva u katedrali u Lentinai (Belluno) datiranoj 1665. godine.¹⁴ Slična je i pala s prikazom istoimenoga sveca u crkvi sv. Frane u Montagnani (Padova).¹⁵

Iako Grapinellijeva biografija ostaje, za sada, zastrta brojnim nepoznicama, čini se sigurnim da nije boravio u Dalmaciji. Za oltarnu palu u hvarskoj katedrali koju naručuje biskup Cesare Bonaiuti slikaru novac nije bio predan, već poslan (*D. D. spediti al pitor per fattura d'essa pala zecchini d'oro...*). Još je konkretnija zabilješka vezana za kupnju slike

Antonio Grapinelli, *Bogorodica s Djetetom, sv. Ivanom Krstiteljem i dušama čistilišta*, Bobovišća na Braču, župna crkva

Antonio Grapinelli, Virgin with the Child, St John the Baptist and Purgatory souls, Bobovišća on the island of Brač, parish church

Antonio Grapinelli, *Sv. Ante Padovanski s Djetetom i anđelima*, Nerežišća na Braču, župna crkva

Antonio Grapinelli, St Anthony of Padua with the Child and Angels, Nerežišća on the island of Brač, parish church

na Rabu. Tamo je 1765. godine opatica F. A. De Dominis od svoga novca platila sliku koja je dopremljena iz Venecije (*il passato mese di luglio, 1765 mi è venuta la nuova pala d'altare Maggiore di Venezia*).

Do sada nisu zabilježene Grapinellijeve slike u Veneciji ili na širem području gdje je utjecaj mletačke umjetnosti bio izravan i odlučujući (Veneto, Furlanija...). U tom smislu vrijedi upozoriti na sliku *Gospa od Ružarija sa sv. Dominikom* (Dardago di Budoia, župna crkva) predstavljenu u katalogu izložbe rokoko slikarstva u Goriziji. Na pali je Paolo Casadio uočio odjeke slikarstva Gian-Antonija Guardija, zaključujući da je djelo umjetnika kojemu se još ne može odrediti

ime, iako podsjeća na Flaminija Grapinellija iz Belluna (*un artista al quale non è ancora possibile dare un nome che rammenta i modi del bellunese Flaminio Grapinelli*).¹⁶ Uz utjecaj G. A. Guardija, na navedenoj slici umjetnik se koristio i slikarskim rješenjima Gasparea Dizianija, ne samo u kompoziciji već i u tipologiji likova, naročito u liku sv. Dominika. Što se tiče usporedbe dalmatinskih slika i umjetnine u Italiji, treba obratiti pozornost na lik Djeteta Isusa, koji navlas ponavlja brojna rješenja s dalmatinskih otoka.

Na sličan način stoji pred nama kao nepoznanica i slikar G. B. Augusti Pitteri: on se doduše preselio iz Venecije u Zadar, gdje je djelovao od 1730. do 1754. godine, ali je njegova

Antonio Grapinelli, *Uznesenje Blažene Djevice Marije*, Rab, katedrala

Antonio Grapinelli, *Assumption of the Blessed Virgin Mary*, Rab, cathedral

Antonio Grapinelli, *Bogorodica od Presvetog Ružarija sa sv. Dominikom, sv. Katarinom Sijenskom, sv. Vinkom Ferrerskim i sv. Alojzajem Gonzagom*, Rab, crkva sv. Andrije

Antonio Grapinelli, *Madonna of Most Holy Rosario with St Dominic, St Catherine of Siena, St Vincent of Ferrera and St Aloisius Gonzaga*, Rab, *St Andrew's Church*

biografija, usprkos rekonstrukciji djelovanja, ostala posve neistražena.¹⁷

S velikom vjerojatnošću možemo odrediti vrijeme nastanka Grapinellijevih slika. Dvije slike na Velom Drveniku mogu se datirati prema godinama upisanima na mramornim oltarima (1736. i 1738. godina), dok je hvarsku *palu portante* isplatio 1742. godine biskup Cesare Bonaiuti. Župna crkva u Supetru na Braču bila je »iz pepela« *nanovo podignuta 1733. godine*,¹⁸ od kada je započela i oprema njezine unutrašnjosti oltarima i slikama. Jamačno su tada naručene i slike za Bobovišća i Nerežišća na otoku Braču.

Nešto su mlađe slike u Rabu: na pali *Uznesenje Blažene Djevice Marije* u katedrali naslikan je grb biskupa Ivana Cale-

bote, pa sliku treba datirati u vrijeme njegova biskupovanja na otoku (1746.–1756.). Posljednja je u tom nizu slika koju 1765. godine isplaćuje opatica Dominis.

Pri pokušaju da odredimo stilske značajke Grapinellijevih dalmatinskih slika treba na početku istaći da se u oblikovanju svoga rukopisa napajao na različitim izvorima. U prvom redu to je religiozno slikarstvo Gian-Antonija (1699.–1761.) i Francesca Guardija (1712.–1793.). »*Nervosa pennellata di tocco*«, crtački naglašena, izvijena «rokoko» linija svečeva tijela, ambijentalizacija prikaza u neodređeni, parom ispunjen prostor rijetka raslinja, mogla je biti odlučujuća kada se rapska slika *Stigmatizacija sv. Frane* pripisala upravo G. A. Guardiju.¹⁹ Na isti je način prikazano i *Uznesenje Blažene Djevice Marije* na

Antonio Grapinelli, *Stigmatizacija sv. Frane*, Rab, crkva sv. Eufemije
Antonio Grapinelli, Stigmatisation of St Francis, Rab, *St Euphemia's Church*

Bogorodica od Presvetog Ružarija sa sv. Dominkom, Dardago di Budoia, župna crkva
Madonna of Most Holy Rosario with St Dominic, *Dardago di Budoia, parish church*

glavnom oltaru u rapskoj katedrali. To je blistavo, svjetlucavo slikarstvo, u kojem se ističe plavosiva, crvena i žuta Bogorodičina odjeća sjajnih preljeva, pa se stječe dojam da se prikazani likovi kupaju u atmosferi blagih preljeva, srebrnastih treperavih površina. Ne smijemo zaboraviti da je upravo na taj način Micheal Levey predstavio slikarstvo braće Guardi.²⁰ Naravno, dekorativnom i nakićenom Grapinellijevu slikarstvu nedostaje finoća i sjaj Guardijevih oltarnih pala, na kojima raspored likova, kaligrafski izvedene treperave linije, »*magico pittoricismo di tocco*« i srebrnasti tonovi predstavljaju rokoko slikarstvo na lagunama u najboljem izdanju.²¹ Budući da je G. A. Guardi otvorio radionicu u Veneciji 1730. godine, u kojoj su bila angažirana i braća Francesco i Nicolò (1715.–

1786.), o čijem slikarstvu ne znamo ništa, mogao je mladi Antonio Grapinelli vidjeti njihova djela te postati ovisan o njihovoj umjetnosti. Paralele se mogu povlačiti i s drugim slikarima; isto tako pronalaziti poticaje kod majstora prethodnih generacija, kao što je već upozoreno na Pietra Liberija. Tek kada se istraži njegov talijanski opus, moći će se donijeti cjelovit i utemeljen sud o tom slikaru, koji je skupinom oltarnih pala unio elemente rokokoja u crkve na otocima Hvaru, Braču, Drveniku i Rabu. Nije isključeno da će se, ovako predloženo, dalmatinski katalog Grapinellijevih slika možda dopuniti i drugim djelima u našim primorskim crkvama, te da će pomoći u identifikaciji njegovih slika u Italiji.

Bilješke

- 1
K. Prijatelj, *Tri signirane pale mletačkih slikara u Dalmaciji*, u: *Studije o umjetninama u Dalmaciji IV.*, Zagreb 1983., str. 49–52; **R. Tomić**, *Nekoliko podataka o slikama s Velog Drvenika*, u: *Zbornik otoka Drvenika II*, Drvenik 2000., str. 392.
- 2
R. Tomić, *Nekoliko podataka o slikama s Velog Drvenika*, u: *Zbornik otoka Drvenika II*, Drvenik 2000., str. 392.
- 3
C. Fisković, *Hvarska katedrala*, Split 1976., str. 69. Autor donosi podatke o isplati – dok. 87:
1742 L'oltrescritta cassa della Beata Vergine di sette dolori deve dar spesi per la tela della pala di deto altar e sua imprimadura zecchini uno val L 53: 10.
D. D. Spediti al pitor per fattura d'essa pala zecchini d'oro no sette a L 53:10
L'uno importato L 374:10
D. D. Spesi per nolo e portadura della sudetta pala da Socoliza L 26:15
D. D. Spesi in oro per indorar la sfaza e cordon preso da Grigor L 137
Svezak oltara Gospe sedam žalosti. ACH (**C. Fisković**, nav. dj., str. 181).
O oltaru i slikama usp. **H. Jackson**, *The Shores of the Adriatic*, London 1908., 821 (slikarevo ime navedeno kao Gradinelli); **K. Prijatelj**, *Španjolski slikar Juan Boschetus na Hvaru*, u: *Studije o umjetninama u Dalmaciji I*, Zagreb 1963., str. 51, sl. 34; **C. Fisković**, *Hvarska katedrala*, Split 1976., str. 69, 181; **N. Duboković Nadalini**, *Hvar*, Zagreb 1980., str. 40; **D. Domančić**, *Barokni oltar Pietra Coste u hvarskoj stolnici*, »Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji« 20, Split 1975., str. 157–164; **R. Tomić**, *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb 1995., passim.
- 4
J. Kovačić, *Grapinellijeva slika u Supetru*, »Bračka crkva« 1/44, Selca–Supetar 2000., str. 6.
- 5
M. Domijan, *Rab Grad umjetnosti*, Zagreb 2001., str. 106–107.
- 6
Io Fran. Ant. De Dominis, attuale abbatessa di S. Andrea, qualmente il passato mese di luglio, 1765 mi è venuta la nuova pala d'altare Maggiore di Venezia, nella quale è dipinta la beatissima Vergine Maria del SS. Rosario con li ss. Domenico, Vincenzo Ferrerio, Alvisio Gonzaga e Catterina da Siena. Per la quale il monastero nostro non ha spese niente. Ma io per mia devozione ho speso del mio proprio Lire seicento. Gamulin je sliku smatrao djelom Pietra Antonija Novellija, naglašavajući da on osobno nije vidio ljepše Novellijeve slike (*io personalmente non ho visto un dipinto più bello di P. A. Novelli*). Usp. **G. Gamulin**, *Dal Barocco al Rococò: una distinzione tutt'altro che facile*, u: *Nicola Grassi e il Rococò europeo*, Udine 1982., str. 207–210, sl. 209. Usp. i **M. Domijan**, *Rab Grad umjetnosti*, Zagreb 2001., str. 74–75, 123, 125.
- 7
G. Gamulin, *Schede per il Settecento veneziano*, »Arte veneta« XXVI, Venezia 1972., str. 216–219.; **M. Domijan**, *Rab Grad umjetnosti*, Zagreb 2001., str. 226–227.
- 8
E. Favaro, *L'arte dei pittori in Venezia e i suoi statuti*, Firenze 1975., str. 158.
- 9
F. Valcanover, *Pitture del Settecento nel Bellunese*, Venezia 1954., str. 7–81, sl. 36–37.
- 10
F. Arcangeli, *Note per la mostra di Belluno*, »Paragone« V/57, Firenze 1954., str. 59–60; **R. Pallucchini**, *La pittura nel Veneto, Il Settecento 2*, Milano 1996., str. 115–116, sl. 149–150. Flaminiju Grapinelliju pripisana je nedavno i slika na glavnom oltaru u župnoj crkvi u Farra d'Alpago. Usp. **M. Lucco**, *Le opere d'arte dell'Alpago*, u: *L'Alpago raccontato da Umberto Trame*, Belluno, str. 172–173; **M. De Grassi**, *La pittura del Settecento nel Bellunese*, u: *Il genio delle Alpi, Capolavori pittorici del Rococò europeo*, Gorizia 2001., str. 77, sl. 71.
- 11
R. Pallucchini, n. dj., str. 115–116.
- 12
U. Ruggeri, *Pietro e Marco Liberi, Pittori nella Venezia del Seicento*, Rimini 1996., str. 47, sl. 56, str. 196–197, kat. jed. p 188, foto p 188 A i p 188 B.
- 13
U. Ruggeri, n. dj., str. 198, kat. jed. i foto p 189 i 190.
- 14
U. Ruggeri, n. dj., str. 159, kat. jed. i foto p 99.
- 15
U. Ruggeri, n. dj., str. 169–170, kat. jed. i foto p 123.
- 16
P. Casadio, *Aspetti della pittura nel friuli veneto e nella Carnia tra il 1700 e il 1770*, u: *Il genio delle Alpi, Capolavori pittorici del Rococò europeo* (a cura di A. Antonello), Udine 2001., str. 102, sl. 100. Usp. i **M. Lucco**, *Grapinelli, Flaminio*, u: *La pittura in Italia. Il Settecento*, Milano 1990., str. 741.
- 17
R. Tomić, *Slikar Giovanni Battista Augusti Pitteri u Dalmaciji*, Zagreb 2002.
- 18
J. Kovačić, *Grapinellijeva slika u Supetru*, u: »Bračka crkva« 1/44, Selca–Supetar 2000., str. 6.
- 18
G. Gamulin, *Schede per il Settecento veneziano*, »Arte Veneta« XXVI, Venezia 1972., str. 216–219.
- 19
M. Levey, *La pittura a Venezia nel diciottesimo secolo*, Milano 1983., str. 73–79.
- 20
M. Merling, *I fratelli Guardi*, u: *La gloria di Venezia* (a cura di J. Martineau e A. Robison), Milano 1994., str. 293–327.

Summary

Radoslav Tomić

Altar Paintings by Antonio Grapinelli in Dalmatia

Thirteen altar paintings made by the painter Antonio Grapinelli can be found on the Dalmatian islands of Brač, Drvenik, Hvar, and Rab. He signed the two paintings in Drvenik (the Parish Church of St George) and *pala portante* in Hvar cathedral, for which he was paid in 1742. All other paintings were attributed to him on the basis of striking similarities. It appears that his earliest dating paintings are the ones in Drvenik, since the marble altars they are kept on date from 1736 and 1738. The altar paintings in Supetar on the island of Brač could possibly date from the same period, since the local

Parish Church of St Peter was rebuilt in 1733, and the decoration of its interior could thus began. The paintings in Bobovišća and Nerežišća date from the same period as well, while the *pala portante* in Hvar, ordered by the bishop Cesare Bonaiuti, was paid for in 1742. The altar painting the *Assumption of the Blessed Virgin Mary* on the main altar of Rab cathedral was ordered by the local bishop Antun Calebota (1746–1756). The last altar painting ordered is in St Andrew's Church belonging to the Benedictine monastery. The painting *Stigmatisation of St Francis* in the Franciscan Church of St Euphemia might have been ordered at that time as well.

Painter Antonio Grapinelli was registered with the Painters Guild (*Fraglia dei pittori*) in Venice in 1761. His works in Italy haven't been identified yet. According to numerous works of religious subject matter in Dalmatian churches, he is recognized as a rococo painter most likely influenced by the art of Gian Antonio and Francesco Guardi, although there are certain clues suggesting contact with the painting of Sebastiano Ricci, Gaspare Diziani and Pietro Liberi as well.

Keywords: painting, 18th century, Dalmatia, Venice, Antonio Grapinelli